

EN FOLKEFIENDE I OSLO

Hvordan stiller vi oss til spørsmålene Ibsen reiser i *En folkefiende*? Hva om du oppdaget råttenskap i byen din og visste at sannheten kunne være skadelig? Ville du spredd den? Ville du risikert din egen posisjon? Stemmer det at den sterkeste er den som står mest alene? Rimini Protokoll inviterer et representativt utvalg av Oslos borgere til å ta beslutninger på vegne av oss alle, live på scenen. De er et midlertidig kollektiv som spiller rollen som by, et kor som aldri har øvd inn en sang før, en sjø av individuelle stemmer i en geometrisk form, på hundre kvadratmeter scene, der de representerer Oslo og presenterer mangfold.

EN FOLKEFIENDE I OSLO

Uropremiere på Hovedscenen

23. AUGUST 2012

Av Rimini Protokoll. Etter *En folkefiende* av Henrik Ibsen. Regi: Helgard Haug og Daniel Wetzel. Design: Marc Jungreithmeier. Dramaturg: Mari Vatne Kjeldstadli. Research: Magnus Bratten, Siri Forberg, Tor Ivar Hagen, Birgitte Larsen, Anneke von der Lippe. Med et representativt utvalg på 100 mennesker fra Oslo by.

**IBSEN
FESTIVALEN
2012**

23. august - 9. september

VIRKELIGHET MED IBSENFILTER

Rimini Protokoll har valgt bort fiksjonen. De lager teater av reelle situasjoner og autentiske livshistorier.

— HELGARD HAUG (HH) og Daniel Wetzel (DW) utgjør to tredjedeler av kunstnerkollektivet Rimini Protokoll. Helt siden etableringen i 2000 har de hatt en tendens til å gjøre seg gjeldende på den internasjonale kunstscenen. De har gjestespilt i Norge flere ganger tidligere, men når de åpner Ibsenfestivalen i år, er det første gang de lager en forestilling i Norge, basert på norske forhold. For Nationalteatrets publikum er det en anledning til å stifte bekjentskap med en banebrytende teaterform. Like enkel og umiddelbart tilgjengelig som revolusjonerende for et teater som vanligvis konsentrerer seg om dramatisk tekst, fiktive karakterer og profesjonelle fortolkere.

– Dere omtales som grunnleggerne av og det ledende kompaniet innen realityteater eller virkelighetsteater på godt norsk. Hvordan vil dere definere denne trenden?

DW: Når det dukker opp noe nytt, dukker det gjerne opp flere steder samtidig. Så forsøker man i ettertid å tilbakeføre det til et bestemt opphav. Vi har bare gjort det vi har hatt lyst til. Vi forsøker jo å unngå trender, og særlig merkelapper som legger vekt på «virkelighet».

HH (til Daniel): Jeg skjønner hva du mener, men det blir jo ikke feil å si at vi har forsterket og aksentuert reality-teatertrenden gjennom våre arbeider. Vi har vært opptatt av å ikke lage fiksjonsteater, men har heller brukt betegnelser som dokumentarteater om arbeidene våre for å markere nettopp dette.

– Hvorfor tar dere avstand fra fiksjonen? Mange vil tenke at det er det som er teater?

HH: Vi mener ikke at det er feil å sette opp fiksjoner, eller at fiksjon er utdatert eller uinteressant. Men for oss er det virkeligheten som er det mest interessante utgangspunktet. Virkeligheten er vårt materiale. Vi rammer den inn. Det vi skaper, er nye erfaringer basert på virkelige menneskers erfaringer.

– Mange vil sikkert stusse over at dere velger å arbeide med ikke-skuespillere når det finnes så mange dyktige profesjonelle utøvere å ta av?

HH: I stedet for å omtale de medvirkende som ikke-skuespillere kaller vi dem eksperter. Vi lager ekspertteater. De som står på scenen, er eksperter på egne liv. Deres historier er ofte sterkere

og mer interessante enn de fiktive karakterene som fremstilles av proffe skuespillere, selv om de er aldri så gode.

– Vanligvis tar dere ikke utgangspunkt i en dramatisk tekst. Men det gjør dere nå. Hvilken funksjon har *En folkefiende* i denne forestillingen?

DW: Vi har arbeidet med utgangspunkt i drama og kjente litterære verker flere ganger tidligere. I dette prosjektet bruker vi *En folkefiende* for å utforske den kollektive hukommelsen til Oslos befolkning. Vi har gjort noe lignende en gang før, i *Promethevs i Athen*. Der fant vi personer med livshistorier som til en viss grad ligner de vi finner i *Promethevs-tragedien* av Aiskhylos. Sammen med disse personene undersøkte vi i hvilken grad det er mulig å identifisere seg med karakterene i denne gamle tragedien.

– Hvordan foregår casting-prosessen?

HH: Ideen er at 100 enkeltpersoner representerer byen. Oslo har en befolkning på ca. 600 000, ergo skal hver person på scenen representere ca. 6000 innbyggere. Først finner vi ti personer med livshistorier som har noe til felles med de ti karakterene til Ibsen.

Så bygger vi ut castet i ti rekker fra disse. Det er en form for kjedereaksjon. Det er uhyre viktig at de som ender opp på scenen, faktisk representerer byen som helhet og ikke bare de som er interessert i teater. Det forsikrer vi oss om ved å gjøre utvalget på bakgrunn av kjønn, alder, bydelstilørighet, opprinnelsesland og sivil status, på grunnlag av de nyeste tallene fra kommunen. Dette er en stor jobb som utføres av et research-team over flere måneder.

– Tittelen *En folkefiende i Oslo* vekker assosiasjoner om fjorårets tragedie og rettssaken mot gjerningsmannen. Er det en forbindelse her – og i tilfelle hvilken?

DW: *En folkefiende* er en tekst som danner et meget godt utgangspunkt for å iscenesette en by, slik vi ønsker å gjøre. Vår oppsetning av *En folkefiende* tar opp mange temaer og er basert på vårt samarbeid med 100 mennesker fra Oslo. Det handler om hva folk leser inn i det. Med 22. juli i bakhodet var det en vanskelig beslutning. Vi risikerer at noen som ikke ser forestillingen, trekker for enkle slutninger. Men uansett hvilket Ibsen-stykke vi valgte, ville vi ikke kunnet unngå å referere til de erfaringene byens befolkning har gjort siden 22. juli. Det er et uunngåelig tema fordi det opptar byens befolkning.

– Hvordan bruker dere selve teksten i *En folkefiende* i forestillingen?

DW: Vi bruker teksten på mange måter – som en retningslinje for den innledende castingen, som en skisse for dramaturgien i forestillingen og som en kilde til spørsmål og sitater. Men det er livshistoriene og erfaringene til de som skal være med i forestillingen, som avgjør hvordan vi bruker teksten. Vi er spent på hvilket forhold folk i Oslo har til Ibsens tekst, hva de kjenner til, og hvordan de relaterer til situasjonene i stykket. Ta for eksempel situasjonen der dr. Stockmann opplever at han er den eneste som ser sannheten. Denne situasjonen kan nok mange kjenne seg igjen i, uavhengig om de kjenner stykket eller ikke.

HH: Teksten kan fungere som en forsterker eller forbindelse til erfaringene som de som skal være med i forestillingen, sitter inne med.

DW: Det kan være ord i teksten som viser seg å være viktigere enn andre, som gir mer resonans enn andre, og som vi velger å konsentrere oss om. Ord-diamanter som vi elter inn i blandingen av ekspertuttalelser.

– Ord-diamanter?

DW: Ja. Vi tenker oss prosessen bak en forestilling som et viktig eksperiment som vi deler. Teatret som et erkjennelseslaboratorium for alle sansene. Vi arbeider med hva som skjer når vi putter denne ord-diamanten oppi denne kolben med disse syrene, som er våre egne erfaringer, og disse saltene, som er våre interesser. Sånn jobber vi.

– Representerer denne måten å jobbe på et opprør mot det etablerte teatret?

DW: Utgangspunktet for forestillingene våre er ikke alltid så veldig seriøst. Det kan starte med en spøk. Da vi gjorde *Das Kapital*, startet det med at vi så for oss en teaterplakat med alle de vanlige, klassiske titlene, og der, side om side med *Figaros bryllup*, sto *Das Kapital*. Det syntes vi var supermorsomt – dette var tre år før den såkalte finanskrisen begynte i 2008, forresten. Så begynte vi å snakke om teksten. Ingen av oss hadde lest den. Vi visste ikke hva den besto av. Var det en masse tall der? Eller bare filosofi? Det var boken alle trodde de kjente, men som ingen hadde lest. Sånn startet det. Det var ikke noe misjonerende prosjekt. Vi syntes ikke det var viktig å sette opp Marx. Vi ville undersøke hva den teksten besto av, hva den betyr for folk, og hva det å lese den innebærer for beslutningene i livet. Vi ville finne ut om den betød noe som helst for noen på det tidspunktet, og i tilfelle for hvem. Og dele det vi fant.

– Hvis dere ikke har et overordnet prosjekt – er det mulig å si noe om hva som driver dere?

HH: Lyst til å forske i virkeligheten. Vi er nysgjerrige på verden. Vi forsøker å være åpne og lekne. Vi starter alltid med: "Hva om ...? Hva om vi ...?"

DW: Det vi er ute etter, er å lage teater. Det er det hele – og det kan være nesten hva som helst.

– Hvordan definerer du teater, da?

DW: Som intense øyeblikk av delt opplevelse.

– Tekst: Ingrid E. Handeland.

– Foto: L-P Lorentz.

RIMINI PROTOKOLL

Rimini Protokoll består av Helgard Haug (f. 1969), Stefan Kaegi (f. 1972) og Daniel Wetzl (f. 1969). Hovedarbeidsområdet deres er teater. I tillegg jobber de med hørespill, installasjoner og video. Forestillingene deres baserer seg alltid på konkrete situasjoner og steder, og de lar ikke-profesjonelle aktører eller "eksperter på egne liv" medvirke. De arbeider i grenselandet mellom fiksjon og virkelighet, og anerkjennes i dag som grunnleggere av og frontfigurer innen en trend i moderne teater som gjerne kalles realityteater, ekspertteater eller dokumentarteater. De har vunnet en rekke priser og har vært vist under den høythengende teaterfestivalen Theatertreffen i Berlin flere år på rad. I april 2008 mottok de Den europeiske teaterprisen (i kategorien Nye realiteter) samt den tyske teaterprisen Der Faust. I 2011 fikk de Sølvløven på Venezia-biennalen, en pris som honorerer nyskapende teaterkunst. I 2007 ble Helgard Haug og Daniel Wetzl dessuten hedret med Mülheimer Dramatikerpreis, som er den mest prestisjefylte prisen for tyske dramatikere.

OSLO-EKSPERTENE

Møt seks av de hundre menneskene som har takket ja til å representere Oslo på Nationaltheatrets Hovedscene. Hvorfor bor de i Oslo? Kjenner de *En folkefiende*? Og hva mener de om at "den sterkeste mann i verden, det er han som står mest alene"?

Navn: Zenab Mahmood

Alder: 25

Bydel: Grünerløkka

Sivil Status: Gift

Nasjonalitet / migrasjonsbakgrunn: Norsk med pakistanske foreldre

Jeg bor i Oslo fordi jeg er født her, jeg er opprinnelig fra rikmannsdelen av Grorud – jeg vokste opp på det som var det gamle hyttefeltet til de som bodde på vestsiden av Oslo.

Jeg har snudd meg vekk fra å tenke at jeg bare kunne representere en kultur, til å forstå at jeg kan være begge deler da jeg begynte på skole på vestkanten. Jeg er oppvokst i en familiesterk kultur, men med faren min som inspirasjon og forbilde, så vil jeg på en måte hevde at individet KAN ha rett. På den andre side så kan man ikke hensynsløst mene at man har rett. Jeg har alltid støttet faren min og han har alltid støttet meg.

Jeg tror jeg leste *En folkefiende* i løpet av ungdomsskolen, og jeg hadde en eksamen om Ibsen. Men læreren konsentrerte seg mest om de kvinnelige skikkelsene.

Jeg er oppvokst i en familiesterk kultur, men med faren min som inspirasjon og forbilde så vil jeg på en måte vil jeg si at individet KAN ha rett, men på den andre siden så kan man ikke hensynsløst mene at man har rett. Jeg har alltid støttet faren min. Han har alltid støttet meg.

Navn: Benjamin Svarød

Alder: 9 år

Bydel: Ullern

Husholdning: Bor med familie

Nasjonalitet: Norsk

Yrke: Fotballspiller og elev ved Montessoriskolen

Jeg bor i Oslo fordi jeg ble født her, og jeg bor i et godt miljø og et fredelig samfunn. Jeg liker å sykle, og det er veldig fine og tilgjengelige sykkelstier her. Hvis jeg tenker på Oslo som et lydspor, så hører jeg lyden av en fredelig by der freden plutselig blir avbrutt av en bombe.

Jeg har ikke hørt så mye om *En folkefiende*, men handlingen som pappa har fortalt meg, tror jeg at jeg skjønner litt av. Det handler om en som har rett, men hvis han forteller det, så ødelegges byen. De vil ikke få vite om det som er galt, fordi det vil hindre dem i gå på badeland. Og derfor hindrer det også turismen i byen.

Navn: Marit Hoel
Alder: 80
Bydel: Grünerløkka
Husholdning: Bor alene
Nasjonalitet: Norsk
Yrke: Pensjonist, tidligere kontoransatt

Jeg mistet mor og far som liten og flyttet inn til Oslo til tanta mi i Heimdalsgata som 15-åring. Grønland på den tiden var fredelig og godt. Jeg bodde rett ovenfor det vi kalte "luseanstalten" og Tøyenparken. Jeg har vurdert å flytte ut av byen. Det gjør jeg fremdeles. Jeg tror at hvis man er født på landet, så vil man en gang ønske å vende tilbake. Jeg kunne ha satset på å ta over gården, men turte ikke fordi jeg var alenemor med tre barn.

Jeg har nok lest *En folkefiende*, men husker det ikke. Jeg føler det er der et eller annet sted i bakhodet. Et vendepunkt for meg var da jeg til slutt bestemte meg for å flytte fra datteren min og til en annen leilighet fordi jeg ønsket å leve mitt eget liv.

Det er mye sant i utsagnet "Den sterkeste mann i verden, det er han som står mest alene". Jeg har pågangsmot og må ta meg sammen. De gangene jeg har stått alene i ting, kjenner jeg meg sterk. Jeg har jo hatt noen forhold, men jeg tror jeg har vært for sterk og selvstendig, så mennene har trukket seg unna.

Navn: Sabawoon Nanikhel
Alder: 22
Bydel: Alna
Husholdning: Bor med foreldre
Nasjonalitet: Afghansk
Yrke: Elev ved helse- og sosiallinjen på Sogn videregående. Frivillighetsarbeid med barn og ungdom

Jeg spør meg selv hvorfor jeg bor i Oslo, jeg tror at jeg må flytte bort selv om Furuset er blitt et bedre sted nå som det er kommet en fritidsklubb her – Furuset forum. Den har ført til endringer. Jeg føler meg likevel utrygg – det var tryggere før. Det er ikke trygt i Oslo lenger. Det er for mange folk, jeg vet ikke hvem jeg skal stole på. Kompisene mine og jeg tenker at Oslo er i ferd med å bli som Athen. Jeg ser masse ting i Oslo som irriterer meg, jeg må bare flytte til Finnmark. Til der det nesten ikke er mennesker. Jeg er mer som en bonde. Jeg liker naturen. Jeg er ikke redd for kulde — jeg er vant til kulden fra Afghanistan.

Når jeg hører utsagnet "Den sterkeste mann i verden, det er han som står mest alene", så tenker jeg at man ikke skal skjule ting, man skal si ting rett ut. Det er å være sterk for meg.

Navn: Ola Ebbesen
Alder: 53
Bydel: Vestre Aker
Husholdning: Bor med familie
Nasjonalitet: Norsk
Yrke: HR-konsulent

Jeg bor helt greit. I en villa med min kone Kristin og min sønn Mathias, rett ved siden av der jeg vokste opp. Mor og far bygget den i 1979. Jeg føler meg privilegert som får bo her, men vet at jeg ikke ville kunnet bo her om jeg ikke hadde arvet huset av foreldrene mine. Jeg vet ikke om jeg fremdeles bor her om ti-tjue år – med en horisont på ti år tenker jeg at vi kanskje har flyttet til et mindre sted. Om vi flytter, så tenker vi å se etter en leilighet i nærheten av Nordmarka, kanskje i området ved Gaustadjordene, fordi dette er en tilgjengelig og fin inngang til Nordmarka. Og det er viktig – ikke minst når man blir eldre.

Jeg har sett *En folkefiende* et par ganger. De gangene jeg går på teater, setter jeg virkelig pris på det, og jeg gjør det et par-tre ganger i året.

For å forstå utsagnet "Den sterkeste mann i verden, det er han som står mest alene" må man se på sammenhengen man plasserer utsagnet inn i. Hvis det handler om å ta vare på seg selv, så er betydningen for meg meningsfull. Men om vi overfører det til et arbeidsmiljø, så ... Jeg mener jo at Anders Behring Breivik kunne sagt noe slikt. Sammenhengen er en helt annen. Hvis man leser stykket objektivt, så aksepterer man enten a) at den testen som legen har fått utført, stemmer, og da er det beundringsverdig å kjempe for sannheten. Han har jo akkurat rukket å etablere seg i en god posisjon, så han risikerer mye. Men om b) prøven viser seg å være feil, så er han jo bare helt ute.

Navn: Anne Ma Strand
Alder: 44
Bydel: Gamle Oslo
Husholdning: Bor alene
Nasjonalitet: Norsk
Yrke: Psykiatrisk hjelpepleier i hjemmesykepleien på Sinsen

Jeg bor i Oslo fordi den urbaniteten jeg savner i Haugesund, min hjemby, får jeg her. Ingenting er beint og rett her av bygninger og beskjæring av trær, det er tagget her, alt er litt skeivt og morsomt. Jeg ser noe nytt hver dag. Kollektivtrafikken er helt fantastisk! Mye bedre enn i Stockholm.

Vi var borti *En folkefiende* på ungdomsskolen, og jeg tror jeg leste det i 20-årene. Men jeg husker ikke mye av det.

Jeg er helt enig i at den sterkeste mann er han som står mest aleine. En sterk person er en person med makt som er helt ensom på toppen. Hva betyr det egentlig å være sterk?